

Irma Linkka os. Launiainen kertoo kahdesta evakkomatkastaan

Olen syntynyt Karjalassa Kanneljärven pitäjässä Kuuterselän kylässä 7.3.1932. Äitini Elina os. Harju oli tullut miniäksi Mattilaisii vanhemman pojan Einon vaimoksi. Isän äiti Maijastiina ja isä Mooses asuivat samassa taloudessa, samoin sisar Linda ja veljet Kalle, Reino ja Aarne. Viljo-niminen veli palveli rajavartiossa ja kävi kotona ainoastaan lomilla. Muistan että oli turvallista asua tässä suurperheessä.

Olin vanhin lapsista, Pauli syntyi 10.11.1933 ja Leena 5.6.1939. Nuorin setäni Aarne oli minua 9 vuotta vanhempi ja Reino 11 vuotta. Linda-täti kertoi, että hän kuljetti minua usein mukanaan käydessään naapureissa kylässä. Olin kuulemma kehunut, että ”meissä on tädin kanssa kovaa luuta”. Mitähän sekin lie tarkoittanut? Kun Pauli oli muutaman vuoden ikäinen, vedin minä puolestani taas häntä, niin Ollimäen mummolaan kuin muihinkin paikkoihin.

Sitten tuli syksy 1939 ja aloitin koulunkäynnin. Kerran koulusta tultuani meillä oli vieras, sotilaspukuinen herra, joka istui äijän kanssa tuvan pöydän vierustalla. Kovin olivat totisia molemmat. Pian tämän vierailun jälkeen meille majoittui Suomen ratsuväkeä, 15 miestä ja 16 hevosta. Ryhmänjohtaja asui kanssamme päätalossa, muut sotilaat ns. vanhassa talossa joka sijaitsi samassa pihapiirissä. Radiosta kuului uutisia, jotka kertoivat sodan uhasta Venäjän taholta. Kuulimme, että ihmisiä oli jo lähtenyt rajan läheisyydestä evakkoon. Ja niinpä minäkin pakkasin pieneen matkalaukkuuni omia tavaroitani ja olin kuulema sanonut, ”ai ko myökii päästäs evakkoo”. Ei tuo tyttö reppana tiennyt mitä sana ”evakko” tarkoittaa.

Aikuiset oli silloin syksyllä kovin vakavia, mutta emme me lapset ymmärtäneet tilanteen vakavuutta, vaan jatkoimme omia touhujamme. Tosin leikkeihin lisättiin mukaan komento ”maahan ylös”, joka kuultiin sotilaiden harjoitusten yhteydessä. Ja niin mekin menimme maahan ja ylös, kuten sotilaat.

Iltaisin sotilaat kerääntyivät pihalle iltahartauteen ja niin myös me talon väki hiljennyimme kuuntelemaan, kun nuoret sotilaat paljastetuin päin lauloivat pari virttä ja ryhmän johtaja luki päivän tunnussanan rukouksineen. Tilanne oli harras ja puhutteleva, joka jäi jopa meidän lastenkin mieleen. Sitten marraskuun loppupuolella ratsuväki siirtyi lähemmäksi rajaa ja tilalle tuli tykkimiehiä, jotka majoituivat kansamme samaan taloon. Tuli sitten marraskuun viimeinen ilta 1939. Kävimme nukkumaan, niin me kuin sotilaatkin. Kello 24.00 ovelle kolkutettiin lujasti ja sotilaspukuinen mies seisoi ovella ja antoi käskyn, että nyt oli lähdettävä heti Mustamäen asemalle, jonne oli matkaa noin 5 km. Viimeinen juna lähtee sieltä länteen kello 2.00 ja muuta ei saa ottaa mukaansa kuin mitä käsissään kantaa.

Nyt se sitten oli totta, Venäjä oli hyökännyt Suomeen. Meiltä lähti 2 hevosta ja otettiin matkan varrella Linda-täti pienen poikansa kanssa kyytiin sekä muutamia naapureita, joilla ei ollut hevosta.

Lähtiessämme kotoa valot jäivät palamaan kaikissa huoneissa, eikä sitä varmaan silloin aavistettu, että noita valoja ja kotia emme enää koskaan näkisi.

Lähtiessämme äidillä oli Leena sylissänsä, että tokkopa hänellä paljon muuta voi olla mukanaan. Minun pienen laukkuni sisältö oli vaihdettu jo muutamaa päivää aikaisemmin johonkin tarpeellisempaan ja Paulilla taisi olla joku reppu mukanaan. Mamma oli ottanut evästä matkaa varten ja oli hänellä ja Aarnella jotain kantamuksia mukanaan. Näin tyhjin käsin sitä sitten lähdettiin kauniista kodistamme.

Saavuimme Mustamäen asemalle, jossa oli paljon meitä saman kohtalon alaisia nyytteineen ja laukkuineen. Kello 2:n jälkeen kolkutteli sitten idästä tavarajuna ja nousimme ns. härkävaunuun. Junassa oli ennestään jo matkajia, jotka olivat myös jättäneet kotinsa ja paenneet sodan lieskoja. Jonkun aikaa kuljettuamme tuli ilmahälytys ja meidät komennettiin pois junasta, koska venäläisten pommikoneet jyrisivät yllämme. Junasta laskeuduttuamme edessä oli syvä oja ja ojan jälkeen vielä piikkilanka-aita, mutta selvisimme niistä metsän kätköön. Mitä tuhoa nuo koneet saivat aikaan, sitä en tiedä, muistan vain pelkoa, itkua ja räiskettä. Aikanaan sitten jatkoimme matkaa ja meidän sijoituspaikkamme oli Kouvatsa. Meidät majoitettiin kirkonkylään Yli-Porran ns. renkitupaan. Tuvan lattia oli tervainen ja ylhäällä katon rajassa oli parrujen päällä jotain puutavaraa. Lattialle oli seinän vierelle laitettu olkia, joiden päälle oli jotain vaatetta, missä voi nukkua. Huoneessa oli hella, josta saatiin lämpöä ja voitiin aikanaan myös keittää ruokaa, kun saatiin tarvittavat astiat ja ruokatarpeet. Tähän tupaan majoittui perheestämme 7 henkeä, lisäksi Linda-täti pienen poikansa Raimon kanssa, isän serkku Iida ja taisi siellä aluksi olla muitakin. Perhe lisääntyi vielä yhdellä, kun Linda-täti synnytti joulupäivänä pojan, joka sai nimekseen Taisto. Eläimethän jäivät sinne sodan jalkoihin, paitsi hevoset, Tuula, Piku ja Jallu, joka oli vielä säikevä. Muistan itkeneeni monet itkut sitä kun koira Vulle ja kissa Nippe jäivät sinne, jotka olivat minulle rakkaimmat. Piku joutui sotahommiin ja palasi sieltä hyvin huonokuntoisena. En muista mistä me saatiin vaatteita, astioita ym., kai silloin kaupoissa oli vielä tavaraa, josta voitiin ostaa. Enkä muista että olisi nälkää nähty ja vaatteetkin oli yllämme. Kävin Kouvatsalla ns. alakoulun. Maaliskuun 13 päivänä vuonna 1940 tehtiin Suomen ja Venäjän välillä rauhansopimus. Ehdot olivat kovat. Venäjä otti omikseen Suomelta vallatut alueet ja oli luovutettava lisääkin.

Keväällä 1941 meidät siirrettiin Kuusjoelle. Matka Saloon tehtiin oikein henkilöjunalla ja autolla siitä edelleen Kuusjoen Kurkelaan. Jos Kauvatsalla asuimme renkituvassa, niin nyt meidät majoitettiin Parran kartanon päärakennukseen, joka sijaitsi kirkonkylässä. Jatkoin koulunkäyntiä siellä ja Paulikin aloitti koulun. Pertti syntyi perheeseemme 7.2.1942.

Jatkosota oli alkanut Suomen ja Venäjän välillä kesäkuun lopulla 1941. Suomi valloitti Karjalan takaisin saman vuoden lopulla. Suomalaiset ylittivät entisen Suomi – Venäjä rajan ja siirtyivät Itä-Karjalaan aina Aunukseen ja Ääniseen asti. Alkoi niin sanottu asemasota, jota myös välirauhaksi kutsuttiin.

Vuonna 1942 karjalaiset saivat luvan lähteä kotikonnuilleen, joka oli kuitenkin nimellisesti sotilasaluetta. Niin mekin lähdimme koulun loputtua keväällä omille maillemme. Kuuterselässä oli vuonna 1939 taloja noin 140, nyt sinne palattuamme jäljellä oli kymmenkunta taloa, jotka olivat jääneet palamatta. Meidänkin molemmat talomme olivat palaneet, jäljellä oli vain 3- osanen hirsistä rakennettu aitta, savusauna ja navetan alaosa, joka oli kivistä. Asuimme aluksi Launiaisien Joelin pienessä kamarissa, keittiö oli 3 perheen yhteinen. Ruuasta muistan sen, että ruisjauhovelli oli herkkuani. Kauppoja ei kylässä ollut, mutta Mustassamäessä taisi olla, josta sai jotain korttiannoksia. Saimme kyllä jo ensimmäisenä kesänä ainakin pari lehmää, joten maitoa ja voita alettiin saada omasta takaa. Porsaskin oli kasvamassa ja taisi siellä pari kanaa kaakattaa. Olin tuolloin 10-vuotias ja jouduin hoitamaan Perttiä joka oli alle puolivuotias ja Leenaa joka täytti kesäkuussa 3 vuotta. Mutta hyvin meillä meni, jos menin uimaan, niin kannoin Perttiä ja Leena kyllä juoksi mukana.

Aikuisilla oli paljon töitä, maata muokattiin, istutettiin perunaa ja heiniä piti saada talveksi eläimiä varten. Miehet rakensivat siitä kolmiosaisesta aitasta väliaikaisen asunnon ja navetan alaosaan lisättiin puista yläosa, joten eläimille saatiin myös lämmin suoja.

Vuoden päästä, vai oliko se jo aiemmin, päästiin muuttamaan mamman ja äijän kanssa oman orren alle. Tilat olivat pieniä, mekin Paulin kanssa nukuimme lattialla siinä ensimmäisessä huoneessa, joka toimi keittiönä. Kylässä oli silloin sotilasleirit, linnoitusmiehiä, jotka rakensivat korsuja, juoksuautoja ja tankki- ja piikkilanka esteitä siltä varalta, että vihollinen taas rynnii idästä. Kylän reunamalla oli myös vankileiri venäläisille. Kylän ensimmäinen koulu oli tuhoutunut, niin kuin suurin osa kylästä. Me Paulin kanssa kävimme koulua, vanhassa Soldykoffin huvilassa, jonne oli muutaman kilometrin matka. Syksyllä 1943 sairastuin kurkkumätään ja olin 3 viikkoa Viipurin kulkutautisairaalassa.

Tuli kevät 1944 ja taas rysähti idässä. Venäläiset tulivat kohti Suomea suurella rytinällä ja ylivoimalla. Äiti oli lähtenyt vähän aikaisemmin siskonsa luokse Helsinkiin ja isä, joka oli lomalla, lähti hakemaan äitiä kotiin lastensa turvaksi. Nyt kumminkin kävi niin että koska oli taas syttynyt sota, rajalle päin ei päästetty ketään ja niin olivat isä sekä äiti poissa ja me olimme mamman ja äijän kanssa. Venäläiset koneet lensivät kylämme yllä ja pommittivat, sekä ampuivat konekivääreillä. Tarkoitus oli tietysti osua sotilas- ja linnoitusmiesten leireihin, mutta kyllä siinä kaksi siviiliäkin sai surmansa. Kylää alettiin taas tyhjentää, lehmät oli viety Kanneljärven asemalle jo aikaisemmin, josta ne oli tarkoitus lastata junaan. Me olimme taas kai viimeisiä kylästä lähtijöitä, ainakin naapurit olivat poissa kun kävin katsomassa. Hevoset oli tuotu haasta liekaan siihen lähelle ja pakkasimme laatikoita kärryihin, kun venäläiset koneet olivat taas yllämme. Koneet lensivät matalalla ja ampuivat konekiväärillä hevosia. Nämä tietysti vaukkoontuivat jo koneiden jyrinästä ja riuhtaisivat irti köysistä juosten navetan suojaan, eivätkä luodit osuneet niihin. Koneet menivät taas menojaan ja me lapset noustiin mamman kanssa rattaisiin, joihin oli pakattuna tavaroita puisiin laatikoihin ja matka alkoi kohti Kanneljärveä. Tavarat jäivät mielestäni sinne asemalle, mutta meidät vietiin autolla Lounatjoen asemalle. Viljo, joka oli myös lomalla, yritti mennä vielä kotiin hakemaan tavaroita ja sikaa, joka oli jo laitettu valmiiksi laatikkoon. Kuuterselkään ei enää päästetty, sillä sitä pommitettiin rajusti ja rintaman raja oli jo lähistöllä. Siitä siastakin siis tuli sodan uhri. Me lapset mamman kanssa olimme Lounatjoella ja asemalla seisoivat tavarajuna, jossa oli eläimiä ja kai tavaroitakin. Pian koneet olivat taas yllämme ja maanalainen perunakellari täyttyi ihmisistä, joiden joukossa olimme myös me. Siellä kai joku tunsi meidät, koska kertoi jälkeempään, että olin ollut siellä kuopassa Leena ja Pertti ympärilläni ja sanonut ”jos me tästä hengissä selvitään laitan kädet kyynärpäitä myöten ristiin”. Kun juna sitten aikanaan lähti liikkeelle, ei asemalle jäänyt muita siviilejä kuin me. Toiset olivat kai tulleet junasta kellarin suojaan, kun vaara oli ohi, lähtivät junan mukana eteenpäin. Aseman lähistöllä oli kuolleita lehmiä ja rajalta päin juoksi nuoria sotilaita, jotka pelkoa äänessään kertoivat venäläisten olevan jo Mustallamäellä. Meidän luokse tuli lotta ja sanoi, että Kanneljärveltä tulee kuorma-auto, jossa meidät viedään sinne, sieltä on edelleen kuljetus Viipuriin. Niin meidät sitten pakattiin auton lavalle, joka jätti meidät Kanneljärven asemalle. Auto jatkoi matkaansa ja paikalle tuli luutnantti joka alkoi kiroilla ja karjui, että vieläkö täällä on vanhoja ja lapsia. Kyllä siinä puhelin pärräsi ja herra ärjyi ja sai lopulta jostain kuorma-auton johon meidät taas lastattiin. Mahtoi se tosiaan olla näky, kun rintaman läheisyydessä on vielä 2-, 5-, 10- ja 12-vuotiaat lapset vanhan mamman kanssa.

No mutkan kautta me lopulta päädyimme Viipuriin, mutta Repolan kansakouluun, johon meidät piti viedä, ei yöllä päästy, koska koulun portilla ollut vartija esti sisälle pääsyn. Kuljettaja oli viipurilainen, joten hän vei meidät yöksi kotiinsa. Seuraavana päivänä pääsimme koulun suojiin, jossa oli muitakin kotinsa jättämään joutuneita henkilöitä. Vietimme siellä suuremman ajan kellarikerroksessa, koska venäläiset koneet jylläsivät Viipurin yllä niin päivin kuin öinkin. Tämä Repolan koulu sijaitsi lähellä asemaa ja suomalainen ammusjuna sai osumia ja kyllä pommit paukkuivat niin että se kyllä sekä kuului että näkyi.

Olimme viettäneet koululla 4 päivää ja sitten tuli sateinen ilta. Pressulla peitetty kuorma-auto ajoi koulun pihalle ja niin pääsimme lähtemään kohti Lauritsalaa. Yöllä siihen kouluun tuli täysosuma, mutta ei ollut meidän aikamme vielä kuolla. Lauritsalassa nukuimme sen yön aseman lattialla. Sitten meidät siirrettiin jonnekin seurantalolle, joka oli täynnä meitä evakkoja. Siellä vietimme taas muutamia päiviä ja sitten taas härkävaunuun ja kohti länttä. Seuraava pysähdyspaikka oli Lahti, jossa lotat tarjosivat junassa olijoille hernesoppaa. Olimme tosin ennenkin saaneet ruokaa majoituspaikoissa joissa olimme olleet, en vain muista – mitä?

Sitten tultiin sanomaan, että meidän pitäisi nyt lähteä laivaan, joka veisi meidät Sysmään, joka kuulema oli sijoituspaikkamme. Silloin mamma sanoi, että ”hukkumaa mie en ennää lähe ko tähä ast oon pysynt hengiis”. No eihän siinä muu auttanut kuin että meidät vietiin Heinolaan maitse. Heinolaan päästyämme mamma antoi minulle rahaa ja kävin kaupassa josta ostin ns. täikamman. Matkan aikana hiuksiimme oli pesiytynyt isoja täitä ja voi sitä huojennusta kun saimme kampaamalla täit tippumaan lattialla olevan paperin päälle ja nitistimme ne kynnen avulla.

Yhden yön vietimme Heinolassa ja sitten taas kuorma-auton lavalle ja auto suuntasi kohti Sysmää. Tällä kertaa matkaseurana olivat siat omissa laatikoissaan, jotka myös olivat evakkoja. Sysmään saavuttuamme olivat äiti ja isä meitä odottamassa. Isä oli saanut lisälomaa ja he olivat odottaneet toista viikkoa joka päivä meitä. Toisia oli tullut, mutta kukaan ei tiennyt meistä mitään. Äiti yritti ottaa Perttiä syliinsä, mutta Pertti vierasti vanhempia, eikä mennyt, pyöri vain minun ympärilläni. Uskon, että kyllä vanhempani olivat kiitollisia ja huojentuneita tavatessaan lapsensa terveinä. Onnellisia, joskin likaisia ja väsyneitä olimme myös me, kun olimme kaukana sodan paukkeesta omien vanhempien luona. Isä joutui heti lähtemään takaisin rintamalle, mutta tiesi nyt että lapset ovat turvassa. Uskon, että mamma, joka oli ollut meidän turvamme tällä pitkällä matkalla, oli enemmän kuin huojentunut.

Vaikka taival oli ollut raskas niin henkisesti kuin ruumiillisestikin, niin nyt oli ainakin jonkinlainen päätös tullut tälle matkalle. Jälkeenpäin olen monesti miettinyt miten minä 12-vuotias tyttö, lapsi itsekkin, jaksoin hoivata nuorempiani. Tosin Leena ja Pertti pääsivät Viipurissa livahtamaan minulta kadulle, mutta loppu hyvin – kaikki hyvin. Pauli, joka oli jo iso poika, huolehti kyllä itsestään. Majoituimme Palvailaan Jokelan autiotaloon, joka oli kymmenkunta kilometriä kirkolta. Lehmät tulivat ajanoloon perille, paitsi Mansikki joka oli haavoittunut niin pahasti että oli pitänyt lopettaa. Sirpaleita oli saanut päähänsä myös Frimma, mutta tämä uljas eläin selvisi vammoistaan. Osa tavaroistakin saapui Sysmään ja hevoset patikoivat jalan, kuten edellisellä evakkomatalla.

Välirauhan sopimus kirjoitettiin Venäjän kanssa 19.9.1944. Karjalan kauniit kunnaat jäivät rajan taakse, ja lisäksi Suomi joutui luovuttamaan Petsamon ja vuokraamaan Porkkalan venäläisille 50 vuodeksi.

Oli tullut rauha, elämä jatkui ja Sysmästä siirryimme 1947 Kiikalaan, joka oli lopullinen sijoituspaikkamme.

Irma, Pauli, Kalle, Eino, ja Mooses kotinsa seinustalla Kuuterselässä. Tekstissäkin esiintyvät hevoset Jallu, Tuula ja Piku.